

42), the fall of the Safavids, and the subsequent period of troubles. In addition, as great travelers, the Carmelite missionaries were often reassigned to new posts and covered hundreds of kilometers in order to join their provincial chapters: The vicar provincial of Persia was responsible for an enormous territory. Two Carmelites may be mentioned as authors of printed travel accounts: Father Philippe de Sainte-Trinité (Philip of the Holy Trinity), author of *Voyages d'Orient*, who spent 1038-40/1629-30 and 1049-50/1640 in the Orient, and Léandre de Ste.-Cécile (Leander of Sta. Cecilia; 1702-84), author of three *Viaggi*, which were printed at Rome between 1753 and 1757. With the closing of their missions in Persia after 1174/1760 the Carmelites did not withdraw totally from the Middle East; they remained active in Mesopotamia (at Baghdad and Basra) and in India. The Persian mission had, however, known some triumphant moments. For example, the superior of the mission sent by the pope to Persia, Father Paul-Simon, was elected superior general of the Carmelite order three times, in 1623, 1632, and 1641.

In conclusion, the history of diplomatic relations between Persia and Rome during the Safavids, Shah Abbas I can be divided into two phases. In the first one, corresponding to the 16th century, each of the two states still saw in the other a possibly ally against the Ottomans. Several missions were thus exchanged to this effect, but conditions favourable to war never occurred in both countries at the same time. In the second phase (i.e. in the 17th century) Popes' envoys to Persia, allowed to operate churches and convents and to engage in circumscribed proselytizing and educational activities. For the next two decades the distraction of Wars of Religion in Central Europe in addition to the absence of any notable activity beyond the Cape on the part of other Catholic countries gave the Iberian Fathers a monopoly in the Safavid realm. And also Safavids envoys to Europe were mainly merchants commissioned to trade in the city on behalf of the Shah.

References

1. Andrew Jotischky, *The Carmelites and Antiquity: Mendicants and their pasts in the Middle Ages*. Oxford, 2002.
2. A Chronicle of the Carmelites in Persia: The Safavids and the Papal mission of the 17th and 18th centuries. Edited and translated by H.Chick. I.B.Tauris, London, 2012. In 2 volumes.
3. Carmelites // <http://en.wikipedia.org/wiki/Carmelites>
4. Hess, Andrew C. "The Ottoman Conquest of Egypt (1517) and the Beginning of the Sixteenth-Century World War". *International Journal of Middle East Studies* 4 (1), 1973.
5. Haffert, James Mathias; Mary in Her Scapular Promise. AMI Press, 1954.
6. Imber, Colin. *The Ottoman Empire, 1300–1650: The Structure of Power*. Palgrave Macmillan, 2002
7. John Welch. *The Carmelite Way*. London, 1996.
8. Keith J Egan, "The Spirituality of the Carmelite Order", in Jill Raitt with Bernard McGinn and John Meyendorff, eds, *Christian Spirituality: High Middle Ages and Reformation*. London: SCM, 1989

Мелик-заде С. М., докторант Інституту історії Національної Академії Наук Азербайджану (Азербайджан, Баку), тако zt@mail.ru
Місії Кармелітів в державі Сефевидов в період шаха Аббаса I (1587-1629)

Стаття про дипломатичні стосунки між Сефевідами шаха Аббаса I і кармелітами, що була середньовічною європейською місіонерською організацією. Зроблено висновок, що, насправді, упродовж ХVII століття у рішеннях і угодах ніколи не були мотивованих чисто комерційних міркувань. Хоча шах Аббас цінував торгові стосунки з європейськими країнами, але, мабуть, вважав їх засобом, а не метою його загальної політичної стратегії.

Ключові слова: Сефевидов династії, місіонерська організація, кармеліти, європейські держави, папи.

Мелик-заде С. М., докторант Інституту історії Національної Академії Наук Азербайджану (Азербайджан, Баку), тако zt@mail.ru
Місії Кармелітів в державі Сефевидов в період шаха Аббаса I (1587-1629)

Стаття о дипломатических отношениях между Сефевидами шаха Аббаса I и кармелитами, которые были средневековой европейской миссионерской организацией. Сделан вывод, что, в действительности, на протяжении XVII века в решениях и соглашениях никогда не были мотивированных чисто коммерческих рассуждений. Хотя шах Аббас ценил торговые отношения с европейскими государствами, но, по-видимому, считал их средством, а не целью его общей политической стратегии.

Ключевые слова: Сефевидов династии, миссионерская организация, кармелиты, европейские государства, папы.

* * *

УДК 94(043.3)“1826/1834”

Дудар Р. В.
 спеціаліст Науково–дослідного центру орієнталістики
 ім. Омеляна Прицака, Національний університет
 “Києво–Могилянська академія”
 (Україна, Київ), Roksolana111@ukr.net

СТРУКТУРА ТА ВНУТРІШНЯ ОРГАНІЗАЦІЯ НОВОСТВОРЕНОГО ОСМАНСЬКОГО ВІЙСЬКА “АСАКІР–І МАНСУРЕ–І МУХАММЕДІЄ” В 1826–1834 РР.

Аналізуються процес заснування та структура й внутрішня організація нового регулярного війська Османської імперії за європейським зразком – “Асакір–і мансуре–і Мухаммедіє”, яке було сформоване султаном Махмудом II влітку 1826 р. з метою створити сучасну покірну та боєздатну армію. В статті також охарактеризовано комплекс заходів Махмуда II, покликаних надати військовому будівництву ризик планованості та послідовності, визначено основні причини труднощів, з якими стикався уряд Османської імперії, намагаючись створити нове військо.

Ключові слова: армія, султан Махмуд II, військо, Османська імперія, структура та внутрішня організація.

Султан Махмуд II тривай час чекав на слушний момент, щоб ліквідувати яничарський корпус та приступити до творення нової армії (детальніше див. [6]). В середині 1826 р. урядом були вжиті заходи для забезпечення проведення чергової спроби військової реформи. Зусилля Порти, спрямовані на модернізацію армії, привернули увагу цілої низки істориків, і в першу чергу слід відзначити монографію радянської дослідниці Г. Клейман [6], в якій зібраний значний матеріал про боєздатність та основні напрямки реформування армії Османської імперії. Важливий внесок в опрацювання даної проблеми було зроблено істориком–сходознавцем М. Боджолян [1], у роботі якого цілий розділ присвячений реформам 20–х років XIX ст. Цінну інформацію про створення та функціонування нової армії “Асакір–і мансуре–і Мухаммедіє” можна почерпнути в працях турецького дослідника А. Озджана [13] та упорядників синтетичної праці “История Османского государства...” [5].

В українській історіографії одним з перших до вивчення обставин формування та функціонування збройних сил Османської імперії звернувся І. Срібняк [10]. Дослідницька робота в цьому напрямку була продовжена виданням окремої брошури, в якій було систематизовано спільні напрацювання згаданого дослідника та автора цієї статті [3]. Проте загальний стан вивчення даної теми дозволяє стверджувати про перспективи її подальшого вивчення, оскільки вона є недостатньо дослідженою у вітчизняній історіографії.

Актуальність даного дослідження полягає у потребі комплексного розкриття структурно–організаційних

трансформацій, що відбулись в організації османської армії у 1826–1834 рр.

Метою статті є аналіз процесу заснування та структури й внутрішньої організації новоствореного війська Османської імперії за європейським зразком – “Асакір–і мансуре–і Мухаммедіє” у визначений хронологічний період.

17 червня 1826 р. був оголошений *хатт* (указ) про ліквідацію яничарського корпусу, який сповіщав і про створення нового регулярного піхотного війська під назвою “Асакір–і мансуре–і Мухаммедіє” (“Непереможне військо Мухаммада”). Того ж дня був виданий і “Закон про Неperеможне військо” (“Асакір–і мансуре–і кануннамесі”), який, на думку сучасників, був скопійований у французької армії. Основні положення цього закону лягли в основу нового військового статуту – *аскері кануннаме* (текст цього статуту у перекладі на російську мову див. [7, арк. 1–19]). Проте ні сам Махмуд II, ані його наближені не мали достатніх знань та досвіду і сліпо копіювали військовий устрій європейців, не вивчивши його достатньою мірою і стверджуючи на непідготовленому ґрунті.

Першим головнокомандувачем (*сераскером*) цього війська був призначений колишній начальник яничарського корпусу Ага Хюсейн–паша [6, с. 31–34], який на той час обіймав пост *мухафиза* (коменданта) форти на європейському березі Босфору та був керівником санджаків Коджаелі і Хюдавендігяр. Резиденцією Хюсейн–паші був визначений Ескі сарай (Старий палац). Другим вищим офіцером після сераскера був *назир* (інспектор або генеральний інтендант) *асакір–і мансури*, на цю посаду був призначений колишній інструктор *ешкінджи* (детальніше про військо *ешкінджи* див. [4]) – Саїб–ефенді. Він був відповідальним за внутрішнє управління військ, озброєння, одяг та платню. У всіх провінційних містах, де формувалися частини нової армії, були свої назирі. Також у розпорядженні головнокомандувача був особливий генерал, який повинен був виконувати накази сераскера, спостерігати за формуванням військ, їх пересуванням, тощо.

Набір та підготовка офіцерських кадрів для нової армії виявилися найбільш складною проблемою, що виникла на початковому етапі військової реформи [12, с. 21]. Перед османським урядом постало чимало питань (де знайти навчених і досвідчених людей, де закупити відповідну зброю, як знайти кошти, необхідні для фінансування всіх цих заходів, тощо), які необхідно було як найшвидше вирішити.

За новим військовим статутом в основному на службу приймалися особи віком від 15 до 30 років [5, с. 311]. Для солдатів були побудовані нові та відновлені старі казарми [6, с. 110–111]. Чисельність першого набору нової піхоти, що іменувалася *орда*, становила 12 тисяч осіб. Орда поділялася на вісім батальйонів – *тертібів*, в кожному з яких було по 1526 чоловік. Тертіб, в свою чергу, поділявся на *сафі* – по 100 чоловік. Тертібами командували *бінбаши* (тисячники, майори) [1, с. 86]. Тисячниками нової армії були призначені такі колишні інструктори *ешкінджи*, як Давуд–ага, Осман–ага, Ібрагім–ага. У кожному батальйоні було по два *колагаси* (заступники бінбаши,

чин між майором і капітаном – секунд–майор), по одному *топчубаши* (начальнику корпусу артилеристів), *арабдџибаши* (командувачу гарматної обозної служби), *джебеханедџибаши* (начальнику корпусу арсенальщиків), *мехтербаши* (начальнику корпусу музикантів), лікарю, хірургу, а також імаму [5, с. 311]. Кожен тертіб поділявся на ліве і праве крило – *сол–кол* і *саг–кол*, – якими, відповідно керували командир лівого крила – *ага–і есар* і командир правого крила – *ага–і емін*. Сафами командували сотники – *юзбаши*. У новому військовому статуті були детально перераховані назви і функції нижчих чинів, а також допоміжні служби [7, арк. 2–19].

Солдатам нової армії щодня давали уроки Корану і релігійно–життєвих правил. Вони повинні були спільно здійснювати п'ять намазів, тому в кожному підрозділі призначали імамів. Віднині підвищення по службі залежало не від терміну служби, а від особистих досягнень солдатів та офіцерів.

Навчання солдатів Неperеможеного війська Мухаммада проводилися на території палацу Ілдіз (Стамбул). Іноді навіть сам султан в оточенні світських і духовних сановників, одягнений в нову військову форму, спостерігав за ходом навчання.

Для забезпечення видатків нової армії було створено спеціальну установу під назвою “*скарбниця Мансури*”, були знайдені нові джерела доходів. Так що армія перестала бути тягарем для державної скарбниці [5, с. 311].

Військовослужбовців Асакір–і мансуре–і Мухаммедіє одягли в нову форму, яка складалася з короткої куртки, вузьких штанів, черевиків (з 1828 р., до цього – постолі з козячої шкіри) і круглого високого головного убору з сукна – *шобара*, який носили *бостандџи* (охорона палацу), але у 1828 р. було вирішено замінити її фескою.

Досить складним завданням для османського уряду виявилася забезпечення армії зброєю. Уряд розраховував обійтися на перших порах тією зброєю, що збереглася в арсеналах з часу правління Селіма III. Але її виявилася недостатньо, і, крім того, вона була досить застарілих зразків. Тому постало питання про закупівлі зброї за кордоном. Зрештою зброю було отримано від європейських держав, але це були різнокаліберні рушніці застарілих зразків [6, с. 105].

Нова армія складалася з двох частин – *асакір–і хасса* (до складу якої входило два тертіба із восьми) та *асакір–і мансуре* (в її складі були інші шість тертібів). Основне ядро нової піхоти становили війська *мансуре*, які дислокувалися в районах Давут–паша і Ускюдар. Гарнізон Давут–паші відповідав за оборону фортець на європейському узбережжі Босфору, а гарнізон Ускюдара – на азійському. Війська *хасса* розквартирувалися в Стамбулі та виконували роль султанської гвардії. Асакір–і мансуре комплектувалися шляхом набору рекрутів, до хасса приймали виключно представників привілейованого класу [1, с. 86–87]. Перший батальйон хасса складався з випускників придворної школи *Ендерун*, так званих *ендерун–агалари* [6, с. 103].

Для навчання солдатів нової армії були залучені викладачі з–за кордону. У якості військових інструкторів використовували єгипетських офіцерів,

турків, які пройшли школу у війську “низам-і джедід” (детальніше про “низам-і джедід” див. [11, с. 566–597]) та ешкінджи, а також пьемонтських та сардинських офіцерів. Однак останніх було мало, а кваліфікація перших була низькою. Тому Махмуд II звернувся за допомогою до французьких та австрійських офіцерів-інструкторів. Разом з тим султан відрядив велику групу турецької молоді до Парижу для вивчення військової справи, інженерної спеціальності та медицини. Головним інструктором з озброєння і навчання військ був француз Гейяр, регулярну кавалерію опікали французи Бюра і Калосо. Збройові майстри Руссієр і Ріва спостерігали за виготовленням рушниць, гармат і пороху. Пьемонтці інструкували турецьких артилеристів, а сардинець Боло сприяв розробці тактичних планів військових дій [8, арк. 81; 9, арк. 72–74].

Задля навчання нової армії та підготовки для неї офіцерських кадрів було створено кілька нових шкіл. На початку 1827 р. було прийнято рішення про реконструкцію єдиною в той час школи з підготовки технічних кадрів – *Мюхендісхане-і Беррі-і Хумаюн* (Сухопутного інженерного училища) [2, с. 39], кількість учнів була збільшена з 40 до 100 осіб. Після створення батальйонів асакір-і мансуре, через брак офіцерів, курсанти старших класів Мюхендісхане були призначені командирами рот у цих батальйонах. Ці офіцери відомі в історії під назвою *мансуре мюхендіслери* (військові інженери). В 1827 р. під керівництвом Мустафи Бехчет-ефенді [5, с. 316] була зроблена спроба відкрити новий медичний заклад у Стамбулі під назвою *Тибхане-і Амїре* (Султанське військово-медичне училище). В училищі готували лікарів (здебільшого хірургів) для потреб армії [2, с. 40]. Відразу за відкриттям Тибхане, 29 січня 1832 р. в саду Гюльхане, прилеглому до палацу Топкапи, було відкрито *Джерраххане-і Амїре* (Султанську школу хірургів) [2, с. 40].

Незважаючи на зовнішні та внутрішні труднощі після закінчення російсько-турецької війни 1828–1829 рр., султанський уряд продовжував політику реформ, піклуючись про створення регулярних військ за європейськими зразками.

Після війни чисельність армії зросла. Якщо до її початку чисельність новоствореної піхоти, так званої асакір-і мансуре становила приблизно 35 тисяч чоловік, то в роки війни вона різко збільшилася і склала понад 50 тис. чоловік [1, с. 100]. З трьох батальйонів утворили один полк, з двох полків – бригаду (*туба*). Для султана була створена добірна гвардія (*падишах тюмені*). Солдати і офіцери отримали для озброєння гвинтівки і багнети. Обов'язкова служба була розрахована на 12 років.

У 1832 р. було введено звання маршала (*мушира*), і ланцюжок звань, зверху вниз, представлявся в наступному вигляді: *мушир* (маршал), *ферік* (генерал-лейтенант, командир корпусу), *мірліва* (бригадний генерал), *міралай* (полковник), *каймакам* (підполковник), *бінбаши* (майор), *сажколагаси* (секунд-майор), *сол* (другий) *колагаси*, *юзбаши* (капітан), *мюлязим* (лейтенант), *бюлюк еміні* (каптенармус), *башчавуш*, *чавуш* (старший унтер-офіцер, унтер-

офіцер), *онбаши* (фельдфебель, старшина), *нефер* (рядовий) [13, с. 457–458].

У 1834 р. були створені резервні частини під назвою *редіф*, а назву армії змінили на *Асакір-і Нізаміє* (Регулярне військо).

Отже, в результаті військових реформ, здійснених в 1826–1834 рр. султаном Махмудом II, було створено нове регулярне військо, що замінило яничарів. Незважаючи на перші успіхи таких реформ, कंपлектування нового війська і рекрутування солдатів виявилось досить нелегкою справою. Попри всі старання Махмуда II, який упродовж восьми років постійно займався військовими перетвореннями, ця реформа не отримала закінченого вираження у розглянутий період. Її проведення та втілення у життя було пов'язане з великими труднощами. Безперервні зміни сприяли лише збільшенню безладу. І все це відбувалося тому, що ні сам султан, ані його наближені не мали достатніх знань та досвіду і сліпо копіювали військовий устрій європейців, не вивчивши його достатньою мірою і стверджуючи на непідготовленому ґрунті. Чимало організаційних питань залишалися недопрацьованими, сформовані на “скору руку” нові частини далеко не відповідали вимогам султана, а міжнародна ситуація, в якій опинилась османська держжава, ставала все більш напруженою. Османській імперії потрібно було ще три десятиліття, перш ніж у ній була сформована порівняно сучасна армія.

Список використаних джерел

1. Боджолан М.Т. Реформи 20–30 гг. XIX века в Османской империи / М.Т. Боджолан, отв. ред. С.Ф. Орешкова. – Ер., 1984. – 155 с.
2. Дудар Р.В. Військові навчальні заклади в Османській імперії у період реформ (XVIII – перша половина XIX ст.) / Р.В. Дудар // Наукова дискусія: теорія, практика, інновації: матеріали IV Всеукраїнської з міжнародною участю науково-практичної заочної конференції, (Київ, 29–30 серпня 2014 р.) / Партнерство “Нова Освіта”. – К., 2014. – С. 37–42.
3. Дудар Р.В. Срібняк І.В. Збройні сили Османської імперії (XIV–XVIII ст.): історія розвитку, структура, бойові кондиції / Р.В. Дудар, І.В. Срібняк. – К., 2013. – 50 с.
4. Дудар Р.В. Формирование корпуса ешкінджи в составе вооруженных сил Османской империи / Р.В. Дудар // Клио. – СПб., 2014. – № 4. – С. 54–57.
5. История Османского государства, общества и цивилизации: в 2-х т. / Под ред. Э.Ихсаноглу. – М., 2006. – Т.1: История Османского государства и общества. – 602 с.
6. Клейнман Г.А. Армия и реформы. Османский опыт модернизации / Г.А. Клейнман. – М., 1989. – 158 с.
7. Российский государственный военно-исторический архив. – Ф. 450. – Д.11.
8. Там же. – Д.996. – Ч. 1.
9. Там же. – Д.4470.
10. Срібняк І.В. Військова організація турків-османів (XIV–XVI ст.) / І.В. Срібняк. – К., 2010. – 15 с.
11. Финкель К. История Османской империи: Видение Османа / К.Финкель / пер. с англ. К.Алексеев, Ю.Яблоков. – М., 2012. – 829 с.
12. Levy A. The Officer Corps in Sultan Mahmud II's New Army 1826 – 39 / A.Levy // International Journal of Middle East Studies. – London, 1971. – Vol.2. – № 1. – P.21–39.
13. Özcan A. Asakir-i Mansure-i Muhammediyye / A.Özcan // Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA). – İstanbul, 1986. – Cilt III. – S. 457–458.

References

1. Bodzholian M.T. Reformy 20–30 gg. XIX veka v Osmanskoi imperii / M.T. Bodzholian, отв. red. S.F. Oreshkova. – Er., 1984. – 155 s.
2. Dudar R.V. Viiskovi navchalni zaklady v Osmanskii imperii u period reform (XVIII – persha polovyna XIX st.) / R.V. Dudar

// Naukova dyskusii: teoriia, praktyka, innovatsii: materialy IV Vseukrainskoi z mizhnarodnoiu uchastiu naukovo-praktychnoi zaochnoi konferentsii, (Kyiv, 29–30 serpnia 2014 r.) / Partnerstvo "Nova Osvita". – K., 2014. – S. 37–42.

3. Dudar R.V. Sribniak I.V. Zbroini syly Osmanskoi imperii (XIV–XVIII st.): istoriia rozvytku, struktura, boiovi kondytsii / R.V. Dudar, I.V. Sribniak. – K., 2013. – 50 s.

4. Dudar R.V. Formirovanie korpusa eshkindzhi v sostave vooruzhennykh sil Osmanskoi imperii / R.V. Dudar // Kliio. – Spb., 2014. – № 4. – S. 54–57.

5. Istoriia Osmanskogo gosudarstva, obschestva i tsivilizatsii: v 2–h t. / Pod red. E.Ihsanoglu. – M., 2006. – T. 1: Istoriia Osmanskogo gosudarstva i obschestva. – 602 s.

6. Kleinman G.O. Armiia i reformy. Osmanskii opyt modernizatsii. – M., 1989. – 158 s.

7. Rossiiskii gosudarstvennyi voenno-istoricheskii arhiv. – F. 450. – D. 11.

8. Tam zhe. – D. 996. – Ch. 1.

9. Tam zhe. – D. 4470.

10. Sribniak I.V. Viiskova organizatsiia turkiv-osmaniv (XIV–XVI st.) / I.V. Sribniak. – K., 2010. – 15 s.

11. Finkel K. Istoriia Osmanskoi imperii: Videniie Osmana / K. Finkel / per. s angl. K. Aliksieiev, Yu. Yablokov. – M.: AST: Astral, 2012. – 829 s.

12. Levy A. The Officer Corps in Sultan Mahmud II's New Army 1826 – 39 / A. Levy // International Journal of Middle East Studies. – London, 1971. – Vol. 2. – № 1. – P. 21–39.

13. Özcan A. Asakir-i Mansure-i Muhammediyye / A. Özcan // Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA). – İstanbul, 1986. – Cilt III. – S. 457–458.

Dudar R. V., a specialist of Omeljan Pritsak Oriental Studies and Research, National University of "Kyiv–Mohyla Academy" (Ukraine, Kyiv), Roksolana111@ukr.net

Structure and internal organization of new ottoman troops "Asakir-i mansure-i Muhammediye" in 1826–1834

This article analyzes the process of formation, structure and internal organization of the Ottoman Empire's new regular troops according to the European model – "Asakir-i mansure-i Muhammediye", which was formed by Sultan Mahmud II in the summer 1826 for the purpose of creation a modern obedient and efficient army. Mahmud II's complex of measures, aimed to provide for military construction features of regularity and sequence, is described in the article too. The article deals with the main causes of difficulties, which the government of the Ottoman Empire was faced trying to create a new army.

Keywords: army, Sultan Mahmud II, troops, the Ottoman Empire, structure and internal organization.

Дудар Р. В., специалист Научно-исследовательского центра ориенталистики им. Омеляна Прицака, Национальный университет "Киево-Могилянская академия" (Украина, Киев), Roksolana111@ukr.net

Структура и внутренняя организация новосозданного османского войска "Асакир-и мансуре-и Мухаммедие" в 1826–1834 гг.

Анализируются процесс основания, структура и внутренняя организация нового регулярного войска Османской империи по европейскому образцу – "Асакир-и мансуре-и Мухаммедие", которое было сформировано султаном Махмудом II летом 1826 г. с целью создать современную покорную и боеспособную армию. В статье также охарактеризован комплекс мероприятий Махмуда II, призванных придать военному строительству свойства планомерности и последовательности, определены основные причины трудностей, с которыми сталкивалось правительство Османской империи, пытаясь создать новое войско.

Ключевые слова: армия, султан Махмуд II, войско, Османская империя, структура и внутренняя организация.

* * *

УДК94(479.24)

Исламова З. Р.

докторант кафедры истории Азербайджана, Бакинский Государственный Университет (Азербайджан, Баку), ayxan.islamli@mail.ru

СЕЛЬСКОЕ ХОЗЯЙСТВО АЗЕРБАЙДЖАНА В XVIII ВЕКЕ В ДОКУМЕНТАХ ДИПЛОМАТИЧЕСКИХ МИССИЙ И ПУТЕШЕСТВЕННИКОВ

В XVIII в. в связи с общим кризисом Сефевидского государства положение Азербайджана резко ухудшилось. Усилившаяся эксплуатация вызвала народные восстания, направленные против гнета Сефевидских правителей. В XVIII в. в Азербайджане, представлявшем классический образец феодальной раздробленности, господство феодальных социально-экономических отношений, как и в предыдущие времена, тормозило развитие производительных сил. Все эти факторы препятствовали созданию, как единого экономического центра, так и экономическим связям между отдельными районами страны. Кровопролитные феодальные войны, которые "продолжались в течение всего средневековья", подрывали основу экономики и торговли. Тем не менее, побывавшие русские миссии в Азербайджане дают много материалов об экономическо-торговых отношениях.

Ключевые слова: Сефевиды, Россия, Азербайджан, сельское хозяйство, А.П. Вольнский, И.Г. Гербер.

(статья друкється мовою оригіналу)

В XVIII веке политическое и экономическое положение Азербайджана было сложным. В исторической литературе освещались различные аспекты этого периода, однако до сих пор не осуществлено комплексное изучение состояния здесь сельского хозяйства Азербайджана. В дневниках и документах дипломатических миссий и путешественников, побывавших в Азербайджане в XVIII веке, можно встретить большое количество сообщений, связанных именно с сельским хозяйством Азербайджана. Европейские и русские дипломаты проявляли большой интерес к хозяйственной жизни Азербайджана.

В статье на основе первоисточников делается попытка изучения общего состояния сельского хозяйства и его отраслей в Азербайджане в указанный период.

I. Историко-политические условия формирования сельского хозяйства страны в XVIII веке.

Сефевидская империя в начале XVIII века находилась в состоянии глубокого экономического и политического кризиса. В первой половине XVIII века Сефевидская империя перестала существовать, и Азербайджан превратился в объект международного соперничества. В связи с ослаблением центральной власти Азербайджан был разделен между Россией, Османской Турцией и афганцами, наблюдался полный упадок экономики и сельского хозяйства страны.

Во второй четверти XVIII века, с приходом к власти Надир шаха, захватчики были изгнаны из страны, было восстановлено централизованное государство. Объединение Азербайджана в составе империи Надир шаха положительно сказалось на экономике и обеспечило относительное развитие страны. Местные правители, воспользовавшись смертью Надир шаха и слабостью центральной власти, создали свои небольшие государства – ханства. Азербайджанские ханства мешали объединению страны и находились постоянно в состоянии войны друг с другом. Восстановление государственных традиций в ханский период в целом положительно влияло на развитие различных отраслей сельского хозяйства. Однако экономическое развитие